

Paweł Kaźmierczyk

Europejska Agencja Ochrony Środowiska, Kopenhaga

WIĘCEJ Z MNIEJ – EFEKTYWNOŚĆ MATERIAŁOWA ZASOBÓW EUROPEJSKICH

*Streszczenie menadżerskie raportu
Europejskiej Agencji Ochrony Środowiska¹*

PODSUMOWANIE WYNIKÓW

Ramka S1 – Zakres ‘zasobów materiałowych’

W ślad za konsultacją z Eionet, niniejsze sprawozdanie skupia się głównie na politykach i inicjatywach z zakresu zasobów materiałowych. Zakres ten obejmuje strumienie materiałów wchodzących do danej gospodarki lub z niej wychodzących (biomasa, minerały niemetaliczne, rudy metali i kopalne nośniki energii) jak również surowce wtórne (pochodne z odpadów). W zakresie tym mieszczą się również przekształcenia, jakim podlegają materiały w ciągu swego całego cyklu życiowego, oraz inicjatywy w kierunku zamykania pętli materiałów w kontekście gospodarki o obiegu zamkniętym.

Ramka S2 – Źródła informacji

Dla pozyskania informacji do profili krajowych użyto standardowego zestawu pytań. Analizy w niniejszym sprawozdaniu opierają się wyłącznie na informacjach dostarczonych przez uczestniczące kraje członkowskie EEA, poprzez należące do sieci Eionet Krajowe Ośrodki Referencyjne ds. Gospodarki Wydajnej Zasobowo (KOR) oraz Krajowe Punkty Ogniskowe (KPO). Niniejsze sprawozdanie nie rości sobie pretensji do objęcia wszystkich aspektów wydajności zasobowej, gdyż poszczególne kraje mogą posiadać pokrewne polityki, instrumenty bądź cele, które nie zostały zgłoszone.

¹ <http://www.eea.europa.eu/publications/more-from-less>

WPROWADZENIE

W roku 2011 Europejska Agencja Środowiska (EEA) przeprowadziła szczegółową ankietę w celu zebrania, przeanalizowania i rozpowszechnienia informacji na temat krajowych doświadczeń w zakresie budowania i wdrażania polityk w dziedzinie wydajności zasobowej. Cel był tu dwojaki: pomóc powiększyć bazę wiedzy na temat wydajności zasobowej, która jest wyłaniającym się priorytetem w programie polityk UE, oraz ułatwić dzielenie się doświadczeniami i dobrymi praktykami. Wynikowe sprawozdanie oraz 31 jednostkowych profili krajowych dostarczyły przegląd polityk i instrumentów z zakresu wydajności zasobowej w krajach członkowskich i współpracujących z Europejską Siecią Informacji i Obserwacji Środowiska (Eionet). W cztery lata później wyłoniły się dodatkowe polityki z zakresu wydajności gospodarowania zasobami, gospodarka o obiegu zamkniętym oraz zamykanie pętli materiałów. Odpowiadając na to, EEA wspólnie z Eionet oraz Europejskim Centrum Tematycznym Odpadów i Materiałów w Zielonej Gospodarce (ETC/WMGE), podjęły w roku 2015 przegląd krajowych sposobów podejścia do wydajności gospodarowania zasobami materiałowymi oraz rozpoznanie podobieństw i różnic w politykach, strategiach, wskaźnikach i celach, a także sił napędzających te polityki i struktur instytucjonalnych. W przeciwieństwie do pracy z roku 2011, bieżąca analiza dotyczy bardziej zasobów materiałowych (Ramka S.1) niż szerzej definiowanych zasobów naturalnych.

CEL I ZAKRES

Idąc w ślady swojego sprawozdania z 2011 *Wydajność zasobowa w Europie*, EEA podjęła przegląd polityk i sposobów podejścia do wydajności gospodarowania zasobami materiałowymi oraz zamykania pętli obiegu materiałów w krajach członkowskich i współpracujących. Celem głównym jest tu zachęcenie krajów do dzielenia się doświadczeniem na polu polityk z zakresu wydajności wykorzystywania zasobów materiałowych. Praca ta przyczynia się również do poszerzenia bazy wiedzy wspierającej wydajność zasobową i gospodarkę o obiegu zamkniętym oraz zwiększa zrozumienie różnego podejścia do tych polityk. Taki sposób ujęcia oraz zakres wypracowano w ścisłej konsultacji z siecią Eionet, tak aby odzwierciedlały one priorytety i potrzeby poszczególnych krajów.

Sprawozdanie analityczne przygotowały EEA oraz ETC/WMGE. Przedstawia ono zarys wniosków z analizy informacji dostarczonych przez kraje, poddając przeglądowi krajowe podejścia do wydajności zasobów

materiałowych oraz śledząc podobieństwa i różnice w odpowiedziach w postaci polityk. Analizę obrazują krótkie przykłady krajowych inicjatyw w zakresie polityk, które opisano bardziej szczegółowo w 32 profilach krajowych opublikowanych łącznie z niniejszym sprawozdaniem. Są to oceny własne przygotowane z pomocą ze strony EEA i ETC/WMGE. Dokumenty — wyłączone źródło informacji na temat polityk krajowych wykorzystane w niniejszym sprawozdaniu (Ramka S.2) — opisują bieżący stan polityk z zakresu wydajnego gospodarowania zasobami materiałowymi w każdym z krajów, łącznie z podejściem do gospodarki o obiegu zamkniętym i zamykania pętli materiałów.

Wykraczając poza tę analizę, niniejsze sprawozdanie oferuje szereg zagadnień do rozważenia w przyszłych politykach z zakresu wydajności zasobów materiałowych i gospodarki o obiegu zamkniętym.

WYDAJNOŚĆ GOSPODAROWANIA ZASOBAMI MATERIAŁOWYMI W KRAJACH

Kluczowe kierunki w wykorzystywaniu materiałów i wydajności z zasobów w Unii Europejskiej

- Od 2000 do 2014 wykorzystanie zasobów w krajach UE-28 spadło zarówno w liczbach bezwzględnych (spadek o 12%), jak i na mieszkańca (z 15,5 do 13,1 tony na osobę). Wydajność z zasobów — mierzona poprzez odniesienie produktu krajowego brutto (PKB) do krajowego zużycia materiałów (KZM) — wzrosła o 34% pomiędzy 2000 a 2014. Zatem miało miejsce oddzielenie rozwoju gospodarczego od wykorzystania zasobów.
- Większa część poprawy wydajności zasobowej nastąpiła pomiędzy 2007 a 2014. Odzwierciedla to w wielkim stopniu ostry spadek aktywności budowlanej w wyniku kryzysu gospodarczego, jak rozpoczął się w 2007/2008, co doprowadziło do olbrzymiego spadku w zużyciu materiałów, lecz miało raczej mniejszy wpływ na PKB.
- Pomimo tego, że ostatnio kierunki zużycia materiałów i wydajności zasobowej były pozytywne, kluczowym wyzwaniem jest zapewnienie utrzymania tych niedawnych zdobyczy oraz sprawienie, aby nie było powrotu do takiego wzorca rozwoju gospodarczego, któremu towarzyszy wzrost zużycia zasobów.

Krajowe strategie i plany

- Jedyne trzy kraje — Austria, Finlandia i Niemcy — poświęciły krajowe strategie sprawie wydajności gospodarowania zasobami materiałowymi. Kolejne dwa kraje mają strategie poświęcone tym zagadnieniom na poziomie regionalnym (pod krajowym) — we Flandrii (Belgia) i Szkocji (Wlk. Brytania).
- Większość krajów umieszcza wykorzystanie materiałów i wydajność zasobową w szerokiej gamie innych strategii i polityk, łącznie z dotyczącymi odpadów i energii, rozwoju przemysłowego oraz programów reform, bądź w krajowych strategiach środowiskowych lub rozwoju zrównoważonego.
- W większości krajów kluczowe koncepcje pozostają niezdefiniowane, zaś powszechnie używa się dość mglistych pojęć-wytrychów jak ‘wydajność zasobowa’, ‘zasoby naturalne’ i ‘surowce’. Intuicyjny skrótowy slogan ‘robić więcej z mniej’ wydaje się wystarczać na potrzeby polityk publicznych.
- Większość z krajów (28) przedstawiła inicjatywy z zakresu zarządzania odpadami i recyklingu jako rdzeń swojego krajowego podejścia do sprawy wydajnego wykorzystywania zasobów materiałowych. Wybijają się również plany zapobiegania powstawaniu odpadów i inicjatywy dotyczące wykorzystania materiałów wtórnych.
- Niemal wszystkie kraje (29) informowały o rozmaitych inicjatywach związanych z wykorzystaniem energii, sprawnością energetyczną oraz wykorzystaniem źródeł odnawialnych jako części krajowych polityk z zakresu wydajności wykorzystania zasobów materiałowych. W większości krajów jednakże polityka energetyczna jest odrębnym i obecnym od dawną polem polityki.

Siły napędowe wydajnego wykorzystywania zasobów materiałowych

- Czynniki i obawy przedstawiane przez kraje jako napędzające ich prace nad politykami z zakresu wydajności zasobów materiałowych dzielą się z grubsza na trzy grupy: interesy gospodarcze, obawy środowiskowe oraz wymogi regulacyjne.
- Choć większość z krajów przedstawiała jakies połączenie wszystkich tych trzech kategorii, to zagadnienia gospodarcze wydają się najważniejsze i gospodarcze czynniki napędzające są w większości krajów liczniejsze od zagadnień środowiskowych. Wydaje się to wskazywać na to, że wykorzystanie materiałów i wydajność zasobowa są obecnie centralnymi zagadnieniami gospodarczymi i strategicznymi

oraz że powszechnie zgodzono się na logikę robienia więcej przy użyciu mniej.

- Najczęściej powtarzającymi się czynnikami napędzającymi było pragnienie zwiększenia konkurencyjności oraz z jednej strony zabezpieczenia dostawy surowców i energii jak również zmniejszenia zależności od importu (zagadnienia gospodarcze), zaś z drugiej potrzeba zmniejszenia presji na środowisko (obawy środowiskowe).
- Innymi często wymienianymi zachętami była potrzeba poprawy wydajności produkcji oraz osiągnięcia sektora energetyki, tworzenia nowych miejsc pracy w zielonych sektorach lub ogólnie tworzenia miejsc pracy, a także potrzeba poprawy zarządzania odpadami i stosowania surowców wtórnych.
- Jedynie dziewięć krajów wskazywało wyraźnie na potrzebę obniżenia emisji gazów cieplarnianych jako siłę napędową dla materiałowej wydajności zasobowej.

Zasoby i sektory priorytetowe

- Większość z krajów (26) określała szereg strumieni odpadów i surowców wtórnych jako najpowszechniejszą grupę materiałów priorytetowych. Kluczowymi strumieniami odpadów są tworzywa sztuczne i opakowania (17), odpady budowlane i porozbiórkowe (16) oraz odpady żywnościowe (15). Nośniki energii, łącznie z odnawialnymi, wymieniało jako zasoby priorytetowe 18 krajów. Zarówno energia, jak i odpady były również najwyższym priorytetem w przeglądzie dokonany przez EEA w 2011.
- Szereg krajów przygotowuje obecnie krajowe strategie surowcowe. Niektóre kraje, w tym Holandia i Szwajcaria, już zbadały, które z materiałów są krytyczne dla ich gospodarek i konkurencyjności, natomiast inne, w tym Francja, Polska i Turcja, są w trakcie ustalania tego.
- Sektor wytwórstwa był najczęściej wymieniany jako kluczowy sektor gospodarczy dla wydajności w zakresie wykorzystania zasobów materiałowych, za którym następowało rolnictwo, leśnictwo, budownictwo i gospodarka odpadami. Bardzo często wymieniano sektor usług.
- Żywność i napoje oraz budownictwo mieszkaniowe były dwiema kategoriami konsumpcyjnymi najczęściej wskazywanymi jako priorytetowe.
- Szereg krajów nawoływało do bardziej systemowego podejścia do materiałowej wydajności zasobowej, łącznie z poprawą zrozumienia

systemów materiałowych i rozwijaniem lepszych sposobów radzenia sobie z fazą konsumpcji przez użytkownika końcowego.

- Według odpowiedzi uzyskiwanych z badanych krajów, najczęściej używanymi narzędziami polityk dla wydajniejszego wykorzystywania zasobów materiałowych są instrumenty gospodarcze i finansowe.
- Przykłady dobrych praktyk przedstawiane przez poszczególne kraje są zdominowane przez zapobieganie powstawaniu odpadów i/lub rozwiązywania z zakresu recyklingu.

Zamykanie pętli materiałów w gospodarce o obiegu zamkniętym

- Zaledwie dziesięć krajów respondentów wskazało na koncepcję gospodarki o obiegu zamkniętym i domykanie pętli materiałowych jako siłę napędzającą wydajne wykorzystanie zasobów materiałowych, zaś jeszcze mniej — tylko Flandria (Belgia), Niemcy i Holandia — wykazało posiadanie strategii poświęconej domykaniu pętli materiałowych. Praca nad tym zagadnieniem ma również miejsce na poziomie regionalnym, jak pokazuje to przypadek Flandrii.
- Jednakże kilka krajów przyznawało potrzebę odejścia od bieżącego liniowego modelu gospodarczego i stwierdziło, że gospodarka o obiegu zamkniętym oraz zamykanie pętli materiałowych już stanowią priorytety polityk.
- Spełnianie wymogów istniejących przepisów o odpadach oraz celów wydaje się być najważniejszym czynnikiem napędowym podejmowania inicjatyw na rzecz zamykania pętli materiałowych. Stanowi to jasną ilustrację pobudzania działań krajowych przez inicjatywy na poziomie UE.
- Większość podawanych inicjatyw z zakresu polityk związanych z gospodarką o obiegu zamkniętym skupia się na gospodarce odpadami, co jest opcją polityki skupioną bardziej na radzeniu sobie z nimi niż na zapobieganiu ich powstawania lub na użytku wtórnym. Dwa kraje wspomniały jednak wprost, że gospodarka o obiegu zamkniętym wiąże się z wychodzeniem poza same tylko podnoszenie stóp recyklingu i zwiększanie wykorzystania surowców wtórnych.

Cele ilościowe

- Dziewięć krajów przyjęło cele ilościowe dla krajowej wydajności wykorzystania zasobów materiałowych: Austria, Estonia, Francja, Łotwa, Niemcy, Polska, Portugalia, Słowenia i Węgry. W większości

przypadków cele te opierają się na produkcie krajowym brutto w stosunku do krajowego zużycia materiałów (PKB/KZM), co jest wiodącym wskaźnikiem wydajności zasobowej w UE. Sama UE nie posiada jakiegoś celu ilościowego dla wydajności w posługiwaniu się zasobami materiałowymi i formułowanie odpowiednich celów ogólnych i ilościowych najwyraźniej stanowi wyzwanie zarówno na poziomie UE, jak i na krajowym.

- Dwoma obszarami, dla których powszechnie występują cele ilościowe, są odpady i energia. W jasny sposób wynika to z regulacji UE, chociaż niektóre kraje przyjęły cele bardziej ambitne od wymaganych przez bieżące przepisy unijne. Niektóre uczestniczące kraje spoza UE również przekazywały o posiadaniu celów ilościowych dla odpadów i energii zgodnych z dyrektywami UE.
- Żaden z krajów nie wykazał się posiadaniem celów ilościowych dla zmniejszenia wykorzystania materiałów pierwotnych (metali, minerałów czy biomasy), bądź dla określonych materiałów, łącznie z tymi umieszczonymi na unijnym wykazie surowców krytycznych. Dość powszechne są cele ilościowe dla zmniejszenia zużycia energii i poprawy wydajności energetycznej. Bardzo niewiele celów ilościowych przyjęto na poziomie poszczególnych sektorów gospodarczych.
- Rosnącą liczbę inicjatyw z zakresu materiałowej wydajności zasobowej, którym towarzyszą cele ilościowe, wprowadza na obszarach w swojej kompetencji sektor publiczny i samorząd terytorialny. Przykłady obejmują zmniejszenie zużycia energii w administracji publicznej, zmniejszenie zużycia papieru oraz wzrost wykorzystania transportu zrównoważonego.

Wskaźniki

- Wskaźnikami najpowszechniej stosowanymi dla monitorowania wydajności w wykorzystywaniu zasobów materiałowych są wskaźniki opracowane przez Eurostat w oparciu o sprawozdawczość w zakresie przyływów materiałowych (SPM). Jako miarę materiałowej wydajności zasobowej kraje zwykle stosują również wskaźniki wytwarzania odpadów i gospodarowania nimi. Bardzo niewiele krajów opracowało własne wskaźniki z zakresu wydajnego wykorzystania zasobów materiałowych i zamykania pętli materiałowych.
- Często wymieniano unijną Kartę Wyników Wydajności Zasobowej jako powszechne źródło wskaźników. Wskazuje to na dobre przyjęcie modelu skupiającego szereg trafnych wskaźników w jednym miejscu.

- Występuje niedobór wskaźników kształtujących polityki z zakresu wydajności wykorzystywania zasobów materiałowych, które wykraczałyby poza energię i odpady. Wskaźniki takie jak KZM, stosowane przez większość krajów, wystarczają do śledzenia trendów makroekonomicznych, lecz w niektórych krajach zauważono, że są one zbyt zagregowane, by mogły kierować politykami dotyczącymi materiałowej wydajności zasobowej. Występują nieliczne przykłady wskaźników sektorowych, typowo mierzących stosunek pomiędzy jakimś wybranym parametrem środowiskowym a wartością dodaną brutto z danego sektora.
- Osiem krajów poinformowało o rozważaniu wskaźników uwzględniających zasoby wbudowane w handel międzynarodowy, na przykład zużycie surowców.
- Belgia, Francja, Holandia, Niemcy, Szwajcaria i Wlk. Brytania wspominały o inicjatywach przygotowawczych do zbudowania metryk i wskaźników dla gospodarki o obiegu zamkniętym.
- Obecnie dostępne lub używane wskaźniki dotyczące wykorzystania materiałów i/lub wydajności zasobowej nie wydają się być dobrze dostosowane do mierzenia skutków środowiskowych wykorzystywania materiałów czy mierzenia oddziaływania wykorzystywania zasobów od wzrostu gospodarczego i jego wpływów.

Struktura instytucjonalna

- Niemal wszystkie kraje informowały o posiadaniu jakiejś struktury instytucjonalnej dla opracowywania polityk w zakresie wydajnego wykorzystywania zasobów materiałowych. Najczęściej występujący model to współdzielona kompetencja ministerialna, zwykle obejmująca ministerstwa środowiska, gospodarki, energii i rolnictwa.
- Wydatna rola ministerstw odzwierciedla to, że polityki dotyczące zasobów materiałowych buduje się na poziomie krajowym.
- Rozwijanie i wdrażanie polityk z zakresu materiałowej wydajności zasobowej zazwyczaj wspiera jedna lub kilka wyspecjalizowanych agencji. Niektóre kraje przekazywały o posiadaniu struktur instytucjonalnych wspierających biznes i przemysł we wdrażaniu wydajnego wykorzystywania zasobów materiałowych.
- Struktura instytucjonalna waha się od nieznacznie scentralizowanej do bardziej scentralizowanej. Jest tak szczególnie w przypadku tych krajów, które zdecentralizowały odpowiedzialność za kwestie środowiskowe i w których silną rolę w tym zakresie odgrywają regiony. Dwadzieścia

krajów posiada cztery lub więcej ministerstw lub agencji odpowiedzialnych za wydajne wykorzystywanie zasobów materiałowych.

- Powszechne są procesy z udziałem interesariuszy w rozwiązywaniu zagadnień związanych z wydajnością zasobów materiałowych, lecz są one bardzo różnie zorganizowane w poszczególnych krajach. W ciągu ostatnich lat wyłoniło się kilka nowych i oryginalnych podejść z udziałem licznych interesariuszy, łącznie z partnerstwami wzdłuż łańcucha wartości, dobrowolnych porozumień bądź koalicji interesariuszy pracujących nad wspólnymi rozwiązaniami.

Przemyslenia w zakresie polityk

Ten rozdział przedstawia szereg przemysleń do budowania przyszłych polityk dotyczących wydajnego wykorzystywania zasobów materiałowych i gospodarki o obiegu zamkniętym, wysnutych z analizy informacji dostarczonych przez poszczególne kraje.

Kluczowe pojęcia

- Kluczowe pojęcia — łącznie z wydajnością zasobową i zakresem zasobów materiałowych — nie są jasno zdefiniowane ani w politykach krajowych, ani na poziomie UE. Taki ogólnikowy zakres utrudnia przeprowadzenie jakiegoś wnikliwego oszacowania postępu w kierunku osiągnięcia celów z zakresu wydajności zasobowej.
- Szereg krajów zaleca ucytelnienie definicji i zakresu zasobów materiałowych oraz wydajności zasobowej, aby móc rozwijać bardziej spójne rozwiązania polityk publicznych.

Sposobności dla synergii

- Wydajne wykorzystanie zasobów materiałowych i zarządzanie odpadami postrzegane są jako zagadnienia bardzo ściśle ze sobą powiązane. Wskazuje to na możliwość łącznego zajmowania się obydwojma zagadnieniami, na przykład poprzez gospodarkę o obiegu zamkniętym, odzysk materiałów wtórnych czy symbiozę przemysłową.
- Zagadnienia energii i wydajności zasobowej są w dużej mierze nadal od siebie rozdzielone z programowego punktu widzenia. Może to wymagać poświęcenia większej uwagi w przyszłości, gdyż występuje pomiędzy nimi szereg potencjalnych obszarów synergii, zgodnych

z celem Siódmego Środowiskowego Programu Działania (7EAP) ‘przemienienia Unii w wydajną-zasobowo ... gospodarke niskowęglową’.

- Obawy o wpływ wykorzystania zasobów na zdrowie i dobrostan ludzi – kolejny strategiczny cel 7EAP — odgrywają jedynie marginalną rolę w pobudzaniu prac poszczególnych krajów nad politykami z zakresu materiałowej wydajności zasobowej. Potencjał przynoszenia korzyści dla zdrowia i dobrostanu ludzi przez wydajne wykorzystywanie zasobów materiałowych może uzasadniać podejmowanie dalszych analiz i zobrazowania w praktyce.
- Zmniejszanie zależności od importu lub zabezpieczanie stabilnego dostępu do zasobów okazało się jedną z najważniejszych trosk, lecz jedynie garstka krajów wprost odwoływała się do unijnego wykazu surowców krytycznych. Może to oznaczać potrzebę wzmocnienia przekazu dotyczącego inicjatyw UE w zakresie surowców.
- Niektóre kraje podkreślały potencjalny wkład wydajnego wykorzystania zasobów materiałowych w konkurencyjność gospodarczą i tworzenie (zielonych) miejsc pracy. Ten wymiar zasługuje na silniejszą obecność w przyszłych politykach z zakresu materiałowej wydajności zasobowej w świetle tego, że rozwój i miejsca pracy zajmują wysokie miejsce w agendzie polityk UE.
- Zapobieganie marnowaniu żywności, rozpoznawane przez około połowę krajów jako priorytet, jest interesującym przykładem tego, jak poprawa w zakresie wydajnego wykorzystania zasobów materiałowych może również skutkować zmniejszeniem emisji gazów cieplarnianych – wraz z powiązаныmi korzyściami klimatycznymi. Być może warto ujawniać i podkreślać inne przypadki synergistycznych współ-korzyści.
- Dwie trzecie krajów wskazywało sektor wytwarzania jako priorytetową dla materiałowej wydajności zasobowej. Może być jednak pomocne dalsze podkreślenie wydajności materiałowej, poprzez stosowne polityki w zakresie eko-projektowania. Dyrektywa Eko-projektowania dostarcza ram politycznych, które można przystosować do wspomagania przechodzenia w kierunku gospodarki wydajnej w zakresie zasobów materiałowych.
- Niewiele krajów (3) wskazywało jako priorytet sektor usług, który odpowiada za dwie trzecie większości z gospodarek europejskich, co pokazuje, że potencjalna rola usług w poprawie wydajności wykorzystywania zasobów materiałowych może wymagać dalszego zgłębiania.

Gospodarka o obiegu zamkniętym

- Większość z przedstawianych inicjatyw z zakresu gospodarki o obiegu zamkniętym jest nakierowana na odpady i surowce wtórne, oraz na abiotyczną część gospodarki. Jedynie dwa kraje wyraźnie odniosły się do tego, że gospodarka o obiegu zamkniętym wymaga pójścia dalej niż tylko zwiększenie stopy recyklingu i wykorzystania surowców wtórnych. Warto być może zastanowić się nad tym, w jaki sposób polityki dotyczące przechodzenia ku gospodarce bardziej opartej na obiegu zamkniętym mogłyby zachęcać do inicjatyw wykraczających poza zagadnienia odpadów i recyklingu.
- Postępowanie w zakresie zamykania pętli materiałowych w gospodarce o obiegu zamkniętym nadal dopiero się buduje i rozmaici interesariusze i kraje różnie pojmują to zagadnienie. Pomocnym byłoby rozpowszechnianie informacji o udanych inicjatywach, w ramach których gospodarka o obiegu zamkniętym pomaga osiągać inne kluczowe cele polityk, takie jak dotyczące problematyki klimatu, konkurencyjności bądź zatrudnienia.
- Dla większości krajów głównym czynnikiem napędowym działań podejmowanych na poziomie krajowym jest wypełnianie istniejących przepisów. Cele ilościowe wydają się szczególnie skutecznie pobudzać rozwijanie polityk i sterować ich wdrażaniem.
- Inicjatywy regionalne (pod krajowe) mogą wykorzystywać fizyczną bliskość, zmniejszone odległości i silne zachęty po stronie miejscowych interesariuszy. Rozwijając bazę wiedzy na rzecz gospodarki o obiegu zamkniętym, warto obserwować pojawiające się inicjatywy regionalne i lokalne.

Cele ilościowe i wskaźniki

- Wskaźnik wydajności zasobowej, PKB/KZM, oraz zestaw wskaźników SPM są regularnie uaktualniane przez Eurostat. Niedawne postępy w metodach analitycznych, takie jak dekompozycja i analizy wejścia/wyjścia, pozwalają na bardziej zaawansowane i rozcłonkowane wykorzystywanie wskaźników opartych o SPM dla kierowania politykami, na przykład w sektorach gospodarki czy w przypadku określonych materiałów.
- Kilka krajów pracuje obecnie nad swoistymi wskaźnikami dla poszczególnych materiałów lub sektorów. Jednym z kierunków, korzystając z przykładów Szwajcarii i Danii, może być skupianie uwagi

na wydajności zasobowej w pojedynczych sektorach gospodarczych lub gałęziach przemysłu.

- Mierzenie stopnia zamkniętości obiegów stanowi spore wyzwanie w ramach utrwalonego systemu statystycznego w Europie. Niektóre z krajów, w tym Belgia, Holandia i Niemcy, prowadzą już eksperymentalne prace nad opracowaniem wskaźników swoiście nakierowanych na przechodzenie w kierunku gospodarki o obiegu zamkniętym. Może to pomóc w przewyżczeniu problemów z mierzaniem stopnia zamkniętości obiegów w gospodarce oraz mierzaniem zmiany systemowej. Rozwiązania i wsparcie instytucjonalne
- Dla rozwijania i wdrażania polityk z zakresu wydajnego wykorzystania zasobów materiałowych istnieją liczne i różnorodne instytucje odzwierciedlające krajowe warunki i wymagania. W większości przypadków jednak uczestniczy w tym kilka ministerstw o ząbajających się zakresach kompetencji i odpowiedzialności. Dalsza racjonalizacja rozwiązań instytucjonalnych związanych z udziałem kilku ministerstw mogłaby zapewnić skuteczniejsze wykorzystanie istniejących mocy oraz pomóc poprawić spójność polityk.
- Czynniki napędzające wydajność wykorzystania zasobów materiałowych rozszerzyły się z obaw środowiskowych również na interesy gospodarcze, zatem można by wzmocnić udział twórców polityk z rozmaitych dziedzin, jak również ciał wdrażających.
- Praktycznie wszystkie kraje dostrzegają korzyści płynące z wymiany informacji i dobrych praktyk z zakresu materiałowej wydajności zasobowej. Wskazują na szeroki wachlarz instytucji, które mogłyby wspierać taką wymianę, najczęściej wymieniając Komisję Europejską i EEA. Jako preferowany format takiej wymiany wymieniało warsztaty i konferencje, a następnie webinary i internetowe platformy informacyjne.

W podsumowaniu...

Ogólny obraz wyłaniający się z tego badania jest taki, że coraz bardziej rozpoznaje się korzyści płynące z poprawy wydajności i stopnia zamkniętości wykorzystywania zasobów oraz działa się w oparciu o nie. Jednocześnie potrzeba dalej poświęcać uwagę na uzyskiwanie powiązanych współ-korzyści środowiskowych i społecznych. Pomimo wzrastającej liczby strategii krajowych, szeroki zakres i złożoność merytoryczna tego zagadnienia pozostawia wiele miejsca na poprawę inicjatyw z zakresu polityk i ich wdrażania. Szczególnie korzystna wydaje się być dalsza

integracja polityk odnoszących się do energii, zasobów materiałowych i odpadów.

Można zauważyć miejsce dla zwiększenia nacisku na rozwiązania związane z wcześniejszymi fazami procesów, pozwalające na zamykanie pętli obiegu materiałów (takie jak eko-projektowanie, modele gospodarcze, zachowania konsumenckie oraz związane z nimi zachęty), dla dopełnienia dobrze już ugruntowanych rozwiązań dotyczących gospodarki odpadami i przeciwdziałania ich powstawaniu, wskazywanych przez dorobek UE w dziedzinie środowiska.

W licznych krajach przyjęto konkretne cele ilościowe i odpowiadające im mechanizmy monitorowania, lecz nadal występują znaczące luki w zakresie kompatybilnych statystyk dotyczących strumieni odpadów i materiałów, jak również rozliczeń, sektorowych wskaźników osiągnięć, czynników umożliwiających postęp oraz współ-korzyści środowiskowych i społeczno-ekonomicznych.

Powszechnie uznaje się potrzebę budowania kompetencji, przy postrzeganiu centralnej roli wymiany doświadczeń krajowych oraz sprzyjania skutecznym praktykom, dla harmonizowania kluczowych koncepcji i metod, jak również dla zwiększenia spójności i stopnia oddziaływania polityk.

*Tłumaczenie: Zbigniew Becker
Współpraca: Tomasz Szczygielski*